

ZO VERTAAL JE KWALIFICATIE-EISEN NAAR ONDERWIJS

Webinar 10 september 2026

15.30–16.30 uur

Expertisepunt burgerschap

in samenwerking met

CINOP, Gilde Opleidingen & Vista College

middelbaar beroepsonderwijs
www.expertisepuntburgerschap.nl

WELKOM

Programma Webinar *‘Zo vertaal je kwalificatie-eisen naar onderwijs’*

- Welkom door Sandy Ditters, projectadviseur Expertisepunt Burgerschap
- ‘Nieuwe kwalificatie-eisen burgerschap mbo: aan de slag!’ door Evelyne Waterschoot, CINOP
- Praktijkvoorbeeld & -ervaringen door mbo-collega’s van Vista college & Gilde Opleidingen

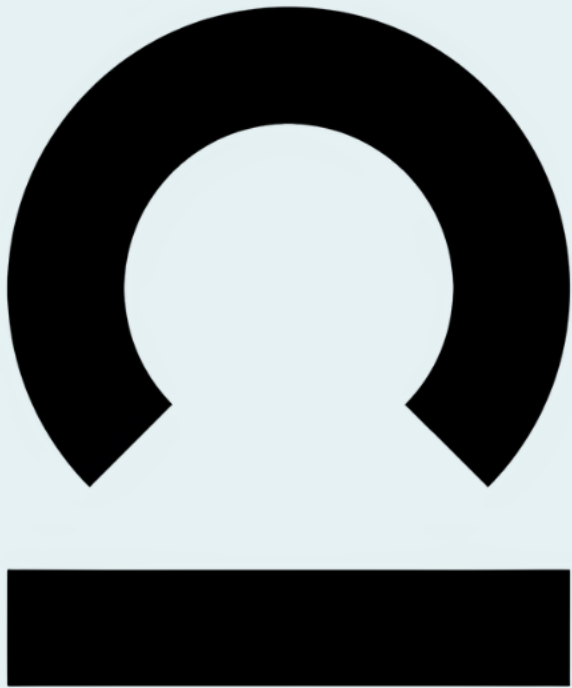
Heb je vragen, stel ze via de chat. Tijdens en/of na afloop van de webinar besteden we aandacht aan jullie vragen.

Nieuwe kwalificatie-eisen burgerschap mbo: aan de slag!

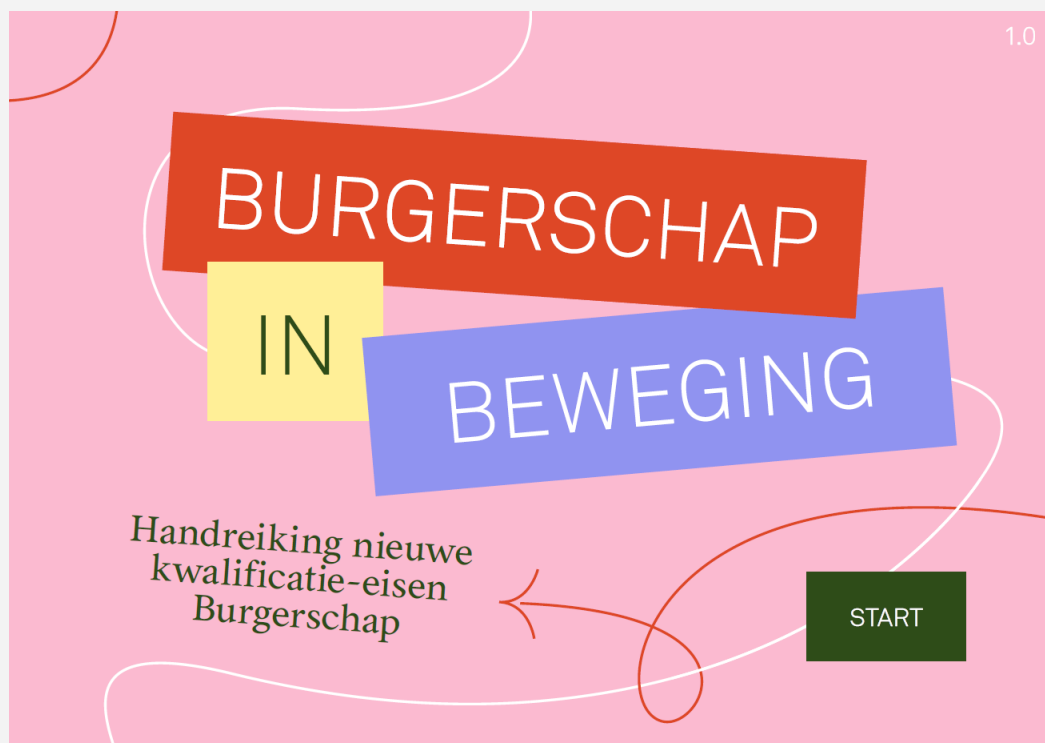
Aansluiting bij kwalificatie-eisen burgerschap

- **Handreiking/ontwerpgids**
- **Doelzinnen**
- **Vertaalslag naar eigen context**
- **8 stappen**
- **Aan de slag**

Handreiking/ontwerpgids

Thema's

- A. Vrijheid & Gelijkheid
- B. Individu & Groep
- C. Maatschappijvisies & Maatschappelijke vraagstukken
- D. Macht & Besluitvorming

1. ONTWERPGIDS

Dit hoofdstuk¹⁶ bestaat uit een stappenplan. Hierin worden handvatten geboden om leerdoelen, leerlijnen en de structuur van het onderwijs uit te werken, zodat docenten een duidelijke leidraad hebben bij het opzetten van hun burgerschapsonderwijs. Binnen dit onderdeel is ook aandacht voor didactische ondersteuning, zoals concrete werkvormen en suggesties voor de invulling van lessen burgerschap. Daarnaast wordt stilgestaan bij verschillende vormen van differentiatie, zodat docenten het onderwijs zo goed mogelijk kunnen laten aansluiten bij hun doelgroep.

1.1 Een leerlijn ontwerpen

1.2 Burgerschaps-
onderwijs ontwerpen

1.3 Pedagogische en
didactische
uitgangspunten

1. *Begin met je visie*

Als er een goede visie is geschreven op instellings- en opleidingsniveau, weet je wat moet en waar je als opleiding eigen accenten wil aanbrengen. Goede kennis van de kwalificatie-eisen is daar onderdeel van. Je kunt in deze fase inventariseren wat collega's al aan burgerschapsonderwijs doen. Als je dat handig aanpakt, kun je zo al aan draagvlak werken. Het inventariseren kan ook in een later stadium, als je preciezer weet welke leerdoelen in de leerlijn zitten. Heeft je instelling nog geen visie? Dan kun je je opleidingsmanager of bestuurder wijzen op de verenigingsafspraken van de MBO Raad¹⁷.

Van weten → naar begrijpen → naar afwegen → naar handelen.

Een student die burgerschap ontwikkelt:

- weet hoe de samenleving en democratische rechtsstaat functioneren;
- begrijpt dat maatschappelijke vraagstukken verschillende perspectieven kennen;
- kan een eigen positie bepalen en die onderbouwen;
- kan omgaan met verschil, spanning en onzekerheid;
- neemt verantwoordelijkheid en handelt daar ook naar.

Per thema: 5 doelzinnen systematisch opgebouwd

Kennis (2x)

Wat moet de student weten en begrijpen (bijv. begrippen, maatschappelijke verbanden).

Veranderbaarheid

Het vermogen om te reflecteren op eigen perspectief, houding of positie.

Ervaringen

Leren door ervaring, participatie, oefening.

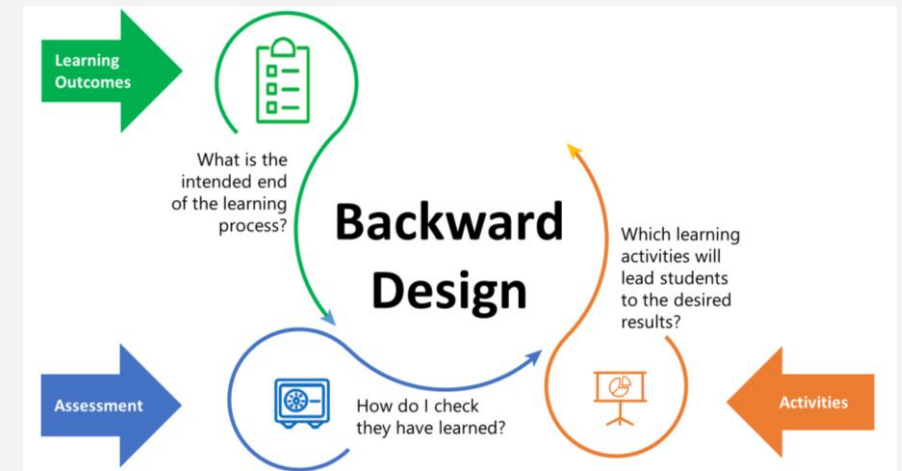

Standpunt en handelingsmogelijkheden

Het verzamelen en onderbouwen van standpunten én gericht handelen.

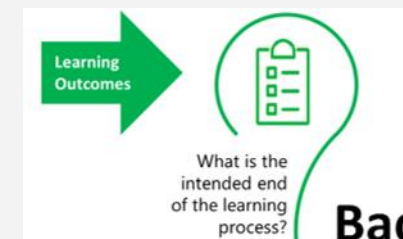
Vertaalslag naar eigen context

1. Kwalificatie-eisen analyseren (gewenste resultaten bepalen)
2. **GAP-analyse maken**
3. **Doelzinnen concretiseren naar leerdoelen of leeruitkomsten**
4. Bewijs en toetsing bepalen
5. Leerroute en leereenheden uitzetten
6. Leeractiviteiten en werkvormen ontwerpen
7. Toetsinstrumenten en beoordelingsmodellen uitwerken
8. Piloten, valideren en bijstellen

Gewenste resultaten bepalen

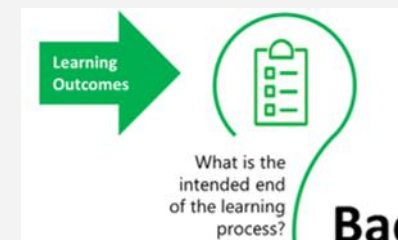
1

Backward design stap 1: welke doelzinnen/thema's uit het kwalificatiedocument zijn leidend? Wat moet de student uiteindelijk kennen, begrijpen en kunnen? Dit is de backward-design-vraag “wat is het beoogde eindresultaat?” toegepast op de vier burgerschapsthema's.

Gap-analyse

2

Groen

volledig gedekt → herlabelen

Geel

gedeeltelijk gedekt → verrijken

Rood

ontbreekt → nieuw ontwerpen

Doelzin (voorbeeld)	Dekking	Actie	Nieuw leerdoel / leeruitkomst
Thema Individu – Groep: ‘De student verkent ervaringen ... met spanningen tussen individuele en collectieve belangen.’	Rood	Nieuw ontwerpen	De student beschrijft een zelf meegemaakte situatie op de stage-/werkplek waarin individueel en collectief belang botsten, voert hierover een gesprek met minimaal 1 betrokkene en legt in een verslag van max. 1 A4 de relatie met een vergelijkbare actuele gebeurtenis. (Leeruitkomst)

x

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Thema	Component	Doelzin (officiële tekst)	Dekking	Bestaand materiaal / vindplaats	Vertaalslag - actie	Nieuw leerdoel / leeruitkomst	Type
	A. Vrijheid en Gelijkt	Kennis	De student onderbouwt enerzijds hoe personen en groepen van elkaar kunnen en mogen verschillen en anderzijds welke grenzen er zijn aan pluraliteit vanuit verschillende perspectieven (moreel en politiek)					
2	A. Vrijheid en Gelijkt	Veranderbaarheid	[nog invullen - zie handreiking]					
3	A. Vrijheid en Gelijkt	Ervaringen	[nog invullen - zie handreiking]					
4	A. Vrijheid en Gelijkt	Standpunt	[nog invullen - zie handreiking]					
5	A. Vrijheid en Gelijkt	Handelingsmogelijkheid	[nog invullen - zie handreiking]					
5	B. Individu versus Groep	Kennis	[nog invullen - zie handreiking]					
7	B. Individu versus Groep	Veranderbaarheid	[nog invullen - zie handreiking]					

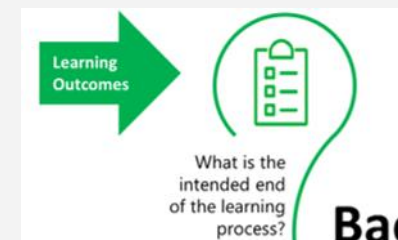
Doelzinnen concretiseren

3

Per thema: 5 doelzinnen systematisch opgebouwd
Individu en groep — doelzin 'Ervaringen' als voorbeeld

"De student verkent ervaringen van zichzelf of van anderen met spanningen tussen individuele en collectieve belangen. De student voert activiteiten uit die te maken hebben met deze spanningen. De student legt daarbij de relatie met gebeurtenissen in de samenleving en de beroepspraktijk."

Thema B: Individu & groep

Doelzin 4: Ervaringen

De student verkent ervaringen van zichzelf of van anderen met spanningen tussen individuele en collectieve belangen. De student voert activiteiten uit die te maken hebben met deze spanningen. De student legt daarbij de relatie met gebeurtenissen in de samenleving en de beroepspraktijk.

Uitwerking

Het gaat hierbij om:

- deelnemen aan en onderzoeken van situaties uit de samenleving en het beroepsleven waarin spanningen tussen individuele en collectieve belangen een rol spelen, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen juridische, politieke, economische en morele dimensies van deze spanningen;
- (samen)werken in situaties waarin spanningen tussen individuele en collectieve belangen voorkomen, zowel op lokaal, nationaal als internationaal niveau;
- reflecteren op de eigen houding, waarden en overtuigingen met betrekking tot individuele en collectieve belangen en het verkennen van de invloed hiervan op besluitvormingsprocessen;
- verwerven van nieuwe inzichten over en perspectieven op de spanningen tussen individuele en collectieve belangen en de verschillende perspectieven hierop (juridisch, economisch, politiek, moreel) op macro- of mesoniveau;
- vergelijken van de eigen ervaringen met spanningen tussen individuele en collectieve belangen die op macro- of mesoniveau kunnen spelen in samenleving en beroep;

- ontwikkelen van vaardigheden in overtuigen, onderhandelen, beïnvloeden, besluiten en samenwerken om effectief te kunnen navigeren in situaties waar individuele en collectieve belangen een rol spelen.

Toelichting

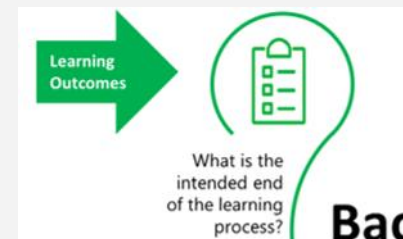
Te denken valt hierbij aan:

- deelnemen aan gesprek, dialoog of debat waarin belangen schuren, zoals het individuele belang om een hoger salaris of promotie te krijgen en het collectieve belang van bedrijfscontinuïteit;
- opdoen van praktijkervaring binnen een samenwerkingsverband, bijvoorbeeld als lokale boer of als (kleine) ondernemer, om eigen belangen te verdedigen in de context van (inter)nationale handel;
- interviewen van een zorgverlener die moet omgaan met de spanning tussen individuele en collectieve belangen, denk aan het niet willen uitvoeren van een bepaalde handeling, maar ook vinden dat de cliënt recht heeft op zorg;
- bouwen van een ICT-applicatie of adviseren van een organisatie rond het dilemma efficiënte dienstverlening versus het individuele recht op

- (samen)werken in teamsituaties, zoals in sportverenigingen of bij groepsopdrachten, waarin individuele belangen kunnen worden geïntegreerd in het streven naar gemeenschappelijke doelen;
- onderzoeken van eigen waarden en overtuigingen in een eerder verkende spanning tussen individuele en collectieve belangen;
- kunnen duiden van de (eigen) ervaring door deze in verband te brengen met breder spelende vraagstukken rondom privacy, duurzaamheid of beroepsethische kwesties.

Doelzinnen concretiseren

3

Doelzin

De student verkent ervaringen van zichzelf of van anderen met spanningen tussen individuele en collectieve belangen. De student voert activiteiten uit die te maken hebben met deze spanningen. De student legt daarbij de relatie met gebeurtenissen in de samenleving en de beroepspraktijk.

Mogelijk leerdoel

Aan het eind van deze lessenreeks kan de student een eigen ervaring met een spanning tussen individueel en collectief belang koppelen aan een actuele maatschappelijke gebeurtenis, en dit mondeling toelichten in de klas.

Mogelijke leeruitkomst

De student beschrijft een zelf meegemaakte of waargenomen situatie op de stage- of werkplek waarin het belang van een individu botste met het belang van de groep of organisatie. Hij voert hierover een gestructureerd gesprek met minimaal één betrokkene en legt in een schriftelijk verslag van maximaal één A4 de relatie met minstens één vergelijkbare gebeurtenis uit de actuele samenleving. Hij benoemt daarbij expliciet welke individuele en welke collectieve belangen op het spel stonden.

Bewijs en toetsing bepalen

4

Grofontwerp, deel 1

Backward design stap 2: hoe toont de student aan dat hij het leerdoel beheerst?
Op grofontwerpniveau leg je hier de examenvorm vast (bijvoorbeeld portfolio met praktijkopdrachten en eindgesprek) en de beoordelingscriteria op hoofdlijnen.

Leerroute en leereenheden uitzetten

5

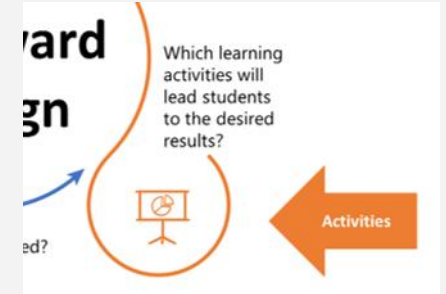

Grofontwerp, deel 2

De leerdoelen clusteren tot samenhangende leereenheden of modules, de volgorde en studiebelasting bepalen, en de koppeling leggen met de beroepspraktijk/BPV. Hier zijn handige tools voor.

Leeractiviteiten en werkvormen ontwerpen

6

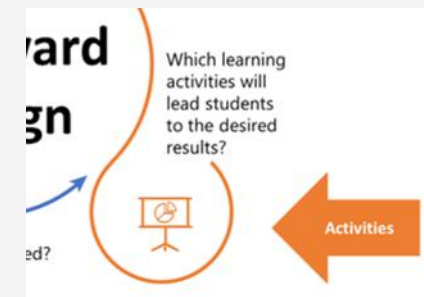

Fijontwerp, deel 1

Backward design stap 3: pas hier ontwerp je de concrete lessen, werkvormen en opdrachten die studenten voorbereiden op de toetsing en die aansluiten bij de leerdoelen. Dit is het detailniveau waar de FlexTool Fijnontwerp op aangrijpt.

Toetsinstrumenten en beoordelingsmodellen

7

Fijnontwerp, deel 2

Backward design stap 3: De concrete opdrachten, rubrics en beoordelingsformulieren maken die passen bij de leeruitkomsten uit stap 2 en de examenvorm uit stap 4.

Pilotten, valideren en bijstellen

8

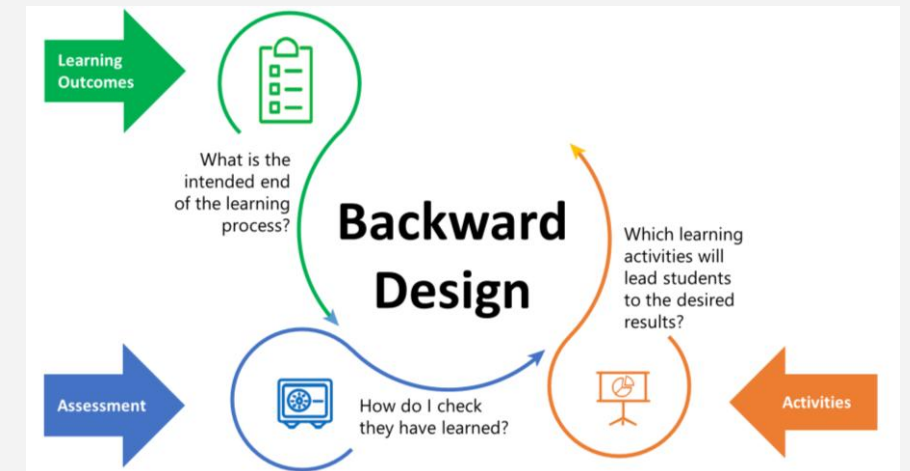
Uittesten in de praktijk, feedback ophalen bij docenten en studenten, en bijstellen — zodat doelen, toetsing en leeractiviteiten op elkaar aangesloten blijven (constructive alignment).

Stap 8 van 8

1. Kwalificatie-eisen analyseren (gewenste resultaten bepalen)
2. GAP-analyse maken
3. Doelzinnen concretiseren naar leerdoelen of leeruitkomsten
4. Bewijs en toetsing bepalen
5. Leerroute en leereenheden uitzetten
6. Leeractiviteiten en werkvormen ontwerpen
7. Toetsinstrumenten en beoordelingsmodellen uitwerken
8. Piloten, valideren en bijstellen

De 8 stappen samengevat

Praktische vervolgstappen

Raadpleeg de handreiking

Bekijk 'Burgerschap in beweging' voor de volledige uitwerking van de kwalificatie-eisen en doelzinnen per thema.

Vul de gap-analyse in

Breng het bestaande curriculum in kaart: wat sluit al aan bij een doelzin, en wat moet nog ontwikkeld worden?

Stel je vraag

Loop je vast bij de vertaalslag naar leerdoelen of leeruitkomsten? Neem contact op voor ondersteuning.

Bedankt!

Samen verder praten?

Evelyne Waterschoot
Senior Adviseur
+31 6-21962312
ewaterschoot@cinop.nl

*VISTA programma burgerschap
Groeien naar burgerschap met een gouden randje*

VISTA
college

Proces, tijdpad en ontwikkelingen

2022:

- Verenigingsafspraken
- Behoeftte aan visie en meer gelijkheid mbt het burgerschapsonderwijs
- Verbinding GaanvoorGroe!

2023:

- Visie op burgerschap vastgesteld
- Vanuit OC&W versterking basisvaardigheden
- Adviesrapport burgerschap * nieuwe kwalificatie-eisen

*

Implementatieplan burgerschap

- Leergang burgerschap
- Goudkijken
- Implementatie flexibel onderwijs vanuit GaanvoorGroe!
- Ontwikkelgroep burgerschap

2025-2026

Implementatie VISTA programma burgerschap, doorontwikkeling co-creatie Gilde

2026-2027

Implementatie Gilde en doorontwikkeling

Input intern en extern
(studenten en docenten)

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

Zelf ontwikkelen

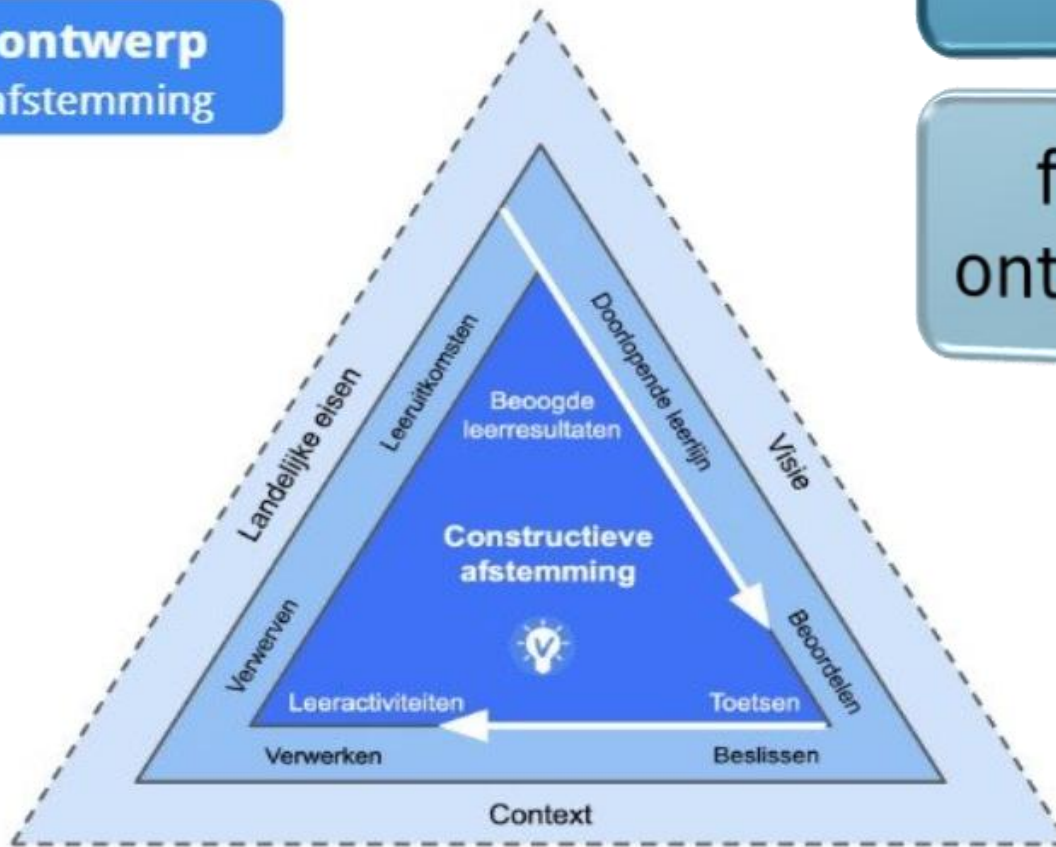
- kansengelijkheid door het aanbieden van een minimum aan burgerschapsinhoud vanuit de nieuwe kwalificatie-eisen
- eigenaarschap bij docenten van de ontwikkelgroep en de in te richten expertgroep in 206-2027
- het versterken van de VISTA identiteit rondom Burgerschap
- in canvas mogelijkheid voor teams om zelf materiaal aan bestaande modules toe te voegen, zodat dit ook beschikbaar kan worden gesteld ten behoeve van andere teams
- optimaliseren van keuzevrijheid van studenten door middel van het inbouwen van verschillende routes en niveaus
- in lijn met leermiddelenbeleid: verlaging van kosten ten behoeve van studenten
- interne studentenstromen vergemakkelijken/bevorderen (bij switch en doorstroom)

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

Curriculumontwerp

Constructieve afstemming

Peeters et al. (2021)

grof
ontwerp

- leeruitkomsten & succescriteria
- ordenen

fijn
ontwerp

- toetsing en afsluiting
- leeractiviteiten

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

VISTA programma:
Vrijheid en gelijkheid
Individu en groep
Maatschappijvisies
Macht en besluitvorming

Financiële educatie
Te mooi om waar te zijn

Kwalificatiedossier
dekkend
Dimensies dekkend

Modules van onderwijsteams

Doelgroepgericht
Beroepsgericht

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

In praktijk:

- Werken met nieuw LMS – Canvas --> wennen
- Werken met nieuwe thema's en voorbereiden op examen
- Inrichting Canvas- gebruiksvriendelijkheid (aanpassingen gedaan)
- Alternatieve werkvormen toegevoegd naar niveau
- Docenten: eigen materiaal kan toegevoegd worden

> Leeruitkomsten

> Handleiding

> Eindopdracht

**Werkateliers/
werksessies
(gezamenlijk)**

**Examen
burgerschap
(gezamenlijk)**

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

De opzet van de module

▮▮▮ ▶ Kennis

▮▮▮ ▶ Vaardigheden – Nieuwsgierig

▮▮▮ ▶ Vaardigheden – Gedreven

▮▮▮ ▶ Vaardigheden – Ambitieux

▮▮▮ ▶ Vaardigheden – Excellent

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

Voorbeeld van opdrachten bij Kennis

⋮ Theorie-opdrachten Nieuwsgierig

- ⋮ Inleveropdracht - Nieuwsgierig: Theorieopdracht Begrippen
10 punten
- ⋮ Inleveropdracht - Nieuwsgierig: Waarde van Pluraliteit
10 punten
- ⋮ Inleveropdracht - Nieuwsgierig: Artikel 1 van de Grondwet
10 punten

**Werkateliers/
werksessies
(gezamenlijk)**

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

Voorbeeld van opdrachten bij Vaardigheden

⋮ Meedoen en verschil maken

⋮ Introductie: Meedoen en verschil maken

⋮ Inleveropdracht Ambitieuus: Maatschappelijke ontwikkelingen
10 punten

⋮ Inleveropdracht Ambitieuus: Invloed van maatschappelijke ontwikkelingen
10 punten

⋮ Inleveropdracht Ambitieuus: Het maatschappelijk debat
10 punten

**Werkateliers/
werksessies
(gezamenlijk)**

gildeopleidingen
het echte werk.

VISTA
college

**BEDANKT VOOR JULLIE
AANWEZIGHEID!
GRAAG TOT EEN VOLGENDE KEER**

Vragen of extra ondersteuning nodig?

Helpdesk: 0348 – 753 500

mbo@expertisepuntburgerschap.nl

www.expertisepuntburgerschap.nl

